

**Nedělní úvaha (kázání)
na text Kristova podobenství
v Lysé nad Labem, Narození Páně, 25.12.2023**

Zvěstování pastýřům

Alba Madonna (Marie, Ježíš a Jan Křtitel), Raphael (1510), National Gallery of Art, Washington (Zdroj Wiki)

I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda. Náhle při nich stál anděl Páně a sláva Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich veliká bázeň. Anděl jim řekl:

„Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou

radost, která bude pro všechny lid. A hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a takto chválili Boha: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.“ (Bible, Lukášovo evangelium, 2. kapitola)

Ze Zachariášova kantika: „...A ty, synu, budeš nazván prorokem Nejvyššího, neboť půjdeš před Pánem, abys mu připravil cestu a dal jeho lidu poznat spásu v odpuštění hříchů, pro slitování a milosrdenství našeho Boha, jímž nás navštíví Vycházející z výsosti, aby se zjevil těm, kdo jsou ve tmě a stínu smrti, a uvedl naše kroky na cestu pokoje.“ (Bible, Lukášovo evangelium, 1. kapitola)

Možno doplnit příběhem o narození Jana Křtitele a dalšími slovy jeho otce Zachariáše (L 1,57-80) nebo všech prvních sedmi kapitol Lukášova evangelia, doporučuji ale zůstat v příběhu, jak nám jej vypráví právě toto evangelium. V tomto duchu mluví pak i písně 482 a 483 z NEZ či vánoční sborový dopis, který naleznete na našich webových stránkách.

Když dva dělají totéž, není to totéž, říká jedno latinské přísloví. My jsme si to už jednou ukázali před Adventem, kdy jsme srovnávali dva muže Starého zákona, Mojžíše a Jonáše. Zatímco Jonáš lidi svým způsobem nenáviděl, Boží milosrdenství jej iritovalo, ba toužil umřít pro údajnou Boží nespravedlnost, Mojžíš se za lid přimlouval i ve chvíli, kdy mu usilovali o život. A dovolával se Božího slitování navzdory tomu, že se jeho lidé chovali jako hloupé stádo, hystericky panikařili ze sucha uprostřed pouště a ještě ideologicky překrucovali kde co, včetně nedávné historie. Dnes se podíváme na dvě postavy novozákonní, a byť bývají uváděny v idylické harmonii, ukážeme si, že je mezi nimi veliký rozdíl. Jsou jimi Jan Křtitel a Ježíš, jejich kolbištěm je pak Lukášovo evangelium ve svých prvních sedmi kapitolách.

Ve zjednodušující zkratce by se dalo říci, že zatímco Jan Křtitel je postavou kopírující starozákonního Jonáše, Ježíš je postavou ryze Mojžíšovskou. Troufnu si říci, že Janovo exaltované chování je do značné míry dáno rodinným zázemím. Narodí se starým a dobře situovaným rodičům se společenskou prestiží, otec je kněz v chrámu, patří tedy k vrstvě Saducejů, která mimochodem o třicet let později nechá ukřižovat Ježíše Krista. Ale to není v tomto příběhu podstatné. Důležitá je jiná charakteristika Janových rodičů. Je to nedůvěra v Boha, strach ze společenských komplikací. Jakoby se oba báli lidí víc než Boha a navíc jakoby chtěli mít vše pod kontrolou, a to včetně Božího jednání. Zachariáš i Alžběta svědomitě plní přikázání Tóry, znají jistě i příběhy všech národních ikonických postav a minimálně o Sárině smíchu a nedůvěře nad početím Izáka slyšeli nebo četli mnohokrát. A znali jistě i postavy Samsona či Samuela, jejichž početí a narození rovněž nastalo navzdory velikému stáří, biologické nemožnosti či lidskému protivenství a pomluvám. Izák, Samson, Samuel a nyní Jan. Janův otec přesto nechce Boží zprávu o narození potomka přijmout, absurdně to vyzní především v kontextu Zachariášovy profese, když odmítá věřit Bohu, který k němu mluví během jeho služby v chrámu, tedy při bohoslužbě. Jeho žena Alžběta pak bezmála půl roku tají, že je v jiném stavu, těhotenství jakoby pro ni bylo komplikací. Narození malého Jana je i tak společenskou událostí, mluví se o ní nejen mezi sousedy, ale i po judských horách, bulvár řeší výběr chlapcova jména i další pikantnosti. Nicméně rodiče jakoby si netoužili darovaný čas s dítětem užít a zřejmě velmi záhy dají

Jeníčka na výchovu do pouště, pravděpodobně nějaké náboženské nazírské škoře; z chlapce tak vyrůstá náboženský extremist. Dost možná to Alžběta a Zachariáš myslí dobře, ale mají pocit, že bez jejich zásahů se věci nevydají správným směrem. Říkává se, že cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly, i toto pořekadlo by mohlo být v nadpisu dnešního kázání. O dobrých úmyslech Janových rodičů vypovídá např. nádherný Zachariášův chvalozpěv po chlapcově narození; dost možná ale právě Zachariášovým přičiněním bude synova osobnost nakonec tomuto chvalozpěvu odporovat.

Ve svém chvalozpěvu Zachariáš ponejprv zpívá o přicházejícím Mesiáši a velebí Hospodina, že *vzbudil mocného spasitele z rodu Davida*. V Zachariášových slovech se objevuje Boží slitování, věrnost i boj proti strachu. „*Slitoval se nad našimi otci a rozpomenul se..., abychom vysvobození z rukou nepřátel a prosti strachu jej zbožně a spravedlivě ctili*“, říká Zachariáš. Boží milosrdenství ale vynikne především v Zachariášových slovech očekávání nad vlastním synem Janem, který má dle Zachariáše dát lidu poznat především Boží *slitování, milosrdenství a spásu v odpuštění hříchů*. Jenže Jan vyrůstá na poušti a jeho pojetí odpuštění hříchů je značně stresující záležitost. Vojáci nemají používat násilí, i nejchudší se mají zbavit poloviny majetku a úředníci nemají požadovat plat. Zajímavé je, že navzdory tomu, že přicházející davy tituluje jako *plemeno zmijí*, dokáže burcovat masy a být velmi populární. I Ježíš je, zdá se, ve své dospělosti stržen radikalitou svého příbuzného, a k Janovi se zřejmě na čas přidá jako jeho učedník.

Janovo vystupování naplňuje obecné lidské představy o náboženství. Především tomu křesťanskému je tak vyčítáno, že lidi straší, aby si je zavázalo, mohlo je ovládat a bohatnout z nich. Temné konce, apokalyptické vize, sekera přiložená na kořen stromu. Jistě vás napadá, že podobná argumentace a obrazy nejsou vlastní jen biblickému Janovi. Bezbřehá negace soudobé společnosti, hledání viníků, téměř náboženský zápal na úkor věčné diskuse a hledání pravdy, to vše je součástí naší rádoby sekulární společnosti. Přítomny jsou i hluboké pocity viny, které pramení např. z míry devastace planety, globálního oteplování či lidské historie a tematizují je hnutí jako „Na černých životech záleží“ nebo „Me too“. A byť odrážejí realitu, provází je nesmyslné akty pokání, kdy jsme např. schopni klečet před sportovními zápasy, provází je i přemrštěné

požadavky, hysterie, panika a strach. Moderním Janem Křtitelem je v tomto směru třeba Greta Thunbergová, byť jistý katolický biskup v Berlíně ji připodobnil rovnou k Ježíšovi vcházejícímu do Jeruzaléma. Jan kdysi hlásal zasypání příkopů, jenže výsledkem jeho plamenných proslovů bylo také rozdělování na „my a oni“, mesiášská očekávání byla spojena s potrestáním nepřátel a odpůrců a nastolením spravedlnosti, tedy té janovské. Navzdory přání svého otce byl Jan prorokem jistě nesmiřitelnosti a nesmiřitelnost, cenzura a perzekuce jsou přítomny i v mnoha nápravných hnutích posledních dekád lidských dějin (ať už „zachraňovaly“ dělnickou třídu nebo etnické menšiny).

Stejně jako kdysi u řeky Jordán provází i dnešní zmobilizované davy stres a deprese. Navzdory bohatství, nebo právě díky němu, jsou dnes především mladí lidé vystaveni enormnímu psychickému tlaku. Ve školách, tedy těch amerických, se už několik dekád učí o vlastních dějinách jako o sérii zločinů, klimatická katastrofa je denně přítomna v médiích kolem nich, minulost i budoucnost slévají se v jednu temnotu, není nač být hrdý, z čeho se těšit. Ti přemýšliví, aktivní a obětaví se vyděšeně ptají „*Co máme dělat?*“, tak jako se kdysi ptaly vyděšené davy Jana. Co jim moderní proroci soudu a nápravy říkají? Kam je vedou jejich sdílené virtuální skupiny názorových přátel? Mezi mladými lidmi, ba mezi studenty, je nejvíce šokující přítomnost násilí, ať už v pasivním nárůstu antisemitismu a podpoře teroristických hnutí typu Hamásu, tak v konkrétních násilných činech, často na půdách škol a univerzit. V USA je prý těchto útoků víc, než kolik je dní v roce. Studenti a žáci, obránci svobody, ba i malé děti, že se staly nositeli násilí? A když už se zdá, že padly všechny jistoty a byly překročeny všechny hranice, začnou se střílet i malá miminka, ať už v Klánovicích, nebo v Izraeli.

Do této vyhrocené doby, do Janových kázání u řeky Jordán, do vyděšených otázek zní Boží odpověď. „Neboj se!“ říká Ježíš svému učedníkovi Petrovi při jejich prvním setkání. Lukášovo evangelium nám úžasným způsobem zprostředkovává Boží příchod, který jakoby tlumil veškerou paniku, strach, bolest i hněv. Naděje zakotvená mimo nás, naděje, kterou nemáme pevně v rukou a tedy ji ani nemůžeme zničit či někomu upřít, Kristem zvěstovaná naděje dodává klid. Teprve v klidu a rozvaze, bez rozechvění, paniky a hrůzy jsme totiž schopni hledat správná

řešení a rozeznat proroky, kteří nás potřebují jen ovládat, a získávat tak moc či bohatství.

Poselstvím Vánoc je radost. Zvěstování milosti a radosti je hlavním programem Janova učedníka Ježíše. Jen samotný sled událostí po Ježíšově odchodu od Jana a návratu z pouště mezi lidmi je víc než vyprávějící. Ježíš uzdravuje nemocné, navštěvuje i lidi morálně problematické, dělení na „my a oni“ u něj nenajdete. Ve sporech s farizeji se brání náboženské radikalitě příkazů. Ježíš vyhlašuje Boží milost a křísí z mrtvých. Tam kde Jan křtil, Ježíš odpouští. Davy neradikalizuje, ale vede k toleranci. Vždyť v jeho prvním velkém kázání je jeho hlavním nárokem budování vztahů a komunikace, a to s Bohem i mezilidsky. Notoricky známá jsou jeho slova o lásce k nepřítelům, nastavení druhé tváře či (ne)posuzování druhých. Je paradox, že byť Ježíš naplňuje slova Zachariášova o Boží milosti, Zachariášovu synovi Janovi se to pranic nelíbí. A když se k němu donesou zprávy o Ježíšově pomoci okupantovi – římskému setníkovi či o Ježíšově přátelství s celníkem a kolaborantem Levim, interpeluje u něj Jan Křtitel rozčileně skrze své učedníky.

Je to nakonec Ježíš a nikoli Jan, kdo, slovy Zachariášovými, *dává lidem poznat spásu v odpuštění hříchů a ty, kdo jsou ve tmě a stínu smrti, uvádí na cestu pokoje*. Oproti Janovi nevyrostal přitom Ježíš v žádné náboženské škole, měl docela prosté rodiče bez společenského postavení. Ježíšův tatínek Josef byl obyčejný tesař, ale Bohu naslouchal bez jediného slůvka odporu; mladičká maminka Marie byla na své těhotenství i na svého prvního syna hrdá, a to navzdory možnému nařčení, že její dítě je nemanželské, navzdory možnému společenskému odsouzení ba navzdory případnému trestu za nevěru. Josef a Marie se měli docela obyčejně rádi a dokázali si odpouštět. Nic zvláštního, chtělo by se říci. Ani Ježíšovo narození nezavdává v Lukášově podání pocit výjimečnosti; je neokázalé, v chlévě a na periferii, téměř tajné, jako ostatně kdysi narození Mojžíšovo. Jedinou bázeň vzbuzují v příběhu andělé a sláva Páně zářící kolem nich. Sláva Páně však nezáří kolem malého Ježíše. Ten leží v chlévě, v jeslích, asi i po tmě, a hledí na něj krom rodičů snad jen vůl a osel. A nebýt andělů zvěstujících pastýřům, nemluví se o tomto narození ani po judských horách ani mezi sousedy, protože těch pár sousedů Marie a Josefa z Nazareta je od Betléma hodně daleko. A tak díky Bohu za to vánoční setkání andělů s pastýři, kde andělé výstižně

shrnují podstatu Ježíšova narození i recept pro tento nábožensky rozjitřený svět. Zní: “*Gloria in excelsis Deo (et in terra pax hominibus bonae voluntatis)* neboli Sláva na výsostech Bohu a na zemi **pokoj mezi lidmi**; Bůh v nich má zalíbení.“